

HUAN RAMON HIMENES
SIVAC IJA

NASLOV ORIGINALA:
JUAN RAMÓN JIMÉNEZ
PLATERO Y YO

Copyright © HEREDEROS DE JUAN RAMÓN JIMÉNEZ

Izdavač:
Imprimatur d.o.o.
Mladena Stojanovića 4
Banja Luka
info@imprimatur.ba

Za izdavača: Boris Maksimović

Urednik: Goran Dakić

Lektura: Sonja Lero Maksimović

Dizajn korica: Damir Omić

Grafička priprema: Sonja Lero Maksimović

Štampa: Skandi s.p.

Za štampariju: Mladen Spasojević

Tiraž: 500

Godina: 2020.

ISBN: 978-99976-907-2-2

Huan Ramon
Himenes

SIVAC I JA
(ANDALUZIJSKA ELEGIJA)

preveli:
Sanja Grahek i
Milovan Danojlić

*U spomen na Agedilju, sirotu ludu iz
Ulice Sunca, koja mi je slala dudinje i karanfile*

SIVAC

I

SIVAC JE SITAN, dlakav, nežan; a pod rukom mek, mek: reklo bi se vata sama, nigde kostiju. Jedino su mu oči, dva mrka ćilibara, tvrde kao stakleni skarabeji.

Pustim ga, on na livadu, pa vrhom njuškice, blago, miluje cvetove, crvene, plavičaste i žute... Zovnem ga, tiho: „Sivi!”, i evo ga, prilazi sitnim topotom, koji liči na smeh. Dolazi kao neka vanzemaljska klepetuša...

Jede koliko mu dam. Voli mandarine, i tamljaniku, koja kao smola sja; ljubičaste smokve, i onu njihovu mednu kaplju...

Nežan je i umiljat kao dečaćić, kao devojčica...; a iznutra jak, izdržljiv, kamen-stanac! Nedeljom, dok na njemu prolazim pokrajnim uličicama, čisto odeveni i dokoni seljaci zastaju, gledaju ga:

– Kô da je od čelika.

Jeste, ima u njemu čelika. Čelika, ali i mesečevog srebra.

BELI LEPTIR

II

NOĆ SE SPUŠTA, modra i već maglovita. Zamućeni rujni i zeleni proplamsjaji još se komešaju iza crkvenog tornja. Puteljak vijuga uz brdo, zasut senkama, zvončićima, napojen opojnim mirisom trava, brujanjem, malaksalošću i čežnjom. Odjednom, iz tame iskrsava nerazgovetna spodoba sa šapkom na glavi i šipkom u ruci; žar cigarete na časak obasja ružno lice. Spušta se k nama iz čatrlje zatrpane vrećama uglja. Sivi se preznu.

– Šta nosite?

– Pa, evo... Bele leptire...

Čovek bi da zabije metalnu šipku u košaru, ja ne branim. Otvaram bisage, gde ne nalazi ništa. Pravo blago, netaknuto i čisto, promiče ne plativši porez carinicima...

IGRE U SUMRAK

III

VAROŠICA, U SUTON; promrzli Sivac i ja uranjamo u ljubičasti mrak ubogog sokaka koji izbija na suvo rečno korito; siromašna deca zastrašuju jedno drugo igrajući se prosjaka. Ovo prekrilo glavu vrećom, ono jadikuje praveći se slepo, ono treće je bogalj...

Odmah zatim, onaj samo deci svojstven preokret: pošto svako ima par cipela i odelo, i pošto su ih majke – kako, to samo one znaju – nahranile, počinju zamišljati da su prinčevi:

- Moj ćaća ima srebrni sat.
- Moj konja.
- A moj pušku.

Sat koji zvoni u ranu zoru, pušku koja ne ubija glad, konja na kojem se u bedu putuje...

Onda, kolo. Usred tog crnila, mala došljakinja, rođaka Zelene Ptice, koja se govorom izdvaja, slabavnim iskričavim glasićem – sjajni stakleni konac u tami – peva, sva ponesena, kao princeza:

*Udoo-vi-či-ca jaa sam
groofaa od Oreea...*

... Da, da! Pevaj, i sanjaj, malena sirotinjo! Brzo će vas, u osvitu mladosti, kao prosjak, prestrašiti proleće u ritama zime.

- Hajdemo, Sivi...

POMRAČENJE

IV

RUKE NAM, SAME od sebe, potražiše džepove, a lica dotače lepet mrzle senke, kao kad se zađe u gustu šumsku hladovinu. Jedna po jedna, kokoške su se pri-tajivale i tražile zaštitu pod stepeništem. Tamo, podalje, priroda zavi svoje zelenilo u crno, kao da po nje-mu pade ljubičasti preves sa glavnog crkvenog oltara. U daljini blesnu more, i, pogdegdje, sinuše bledunja-ve zvezde. Pa još kad terase između sebe stadoše da izmenjuju plohe svetlosti! A mi smo se, s njih, zadirkivali, ko uspešnije, ko neveštije, i sami umanjeni i zase-njeni u iskopneloj tišini pomračenja.

Sunce smo posmatrali kroz sve i svašta: pozo-rišnim dogledima, dalekozorom, kroz flaše, nagara-vljena stakla; sa svih mesta: sa balkona, stepeništa, ambarskih prozora, sa gvozdenih dvorišnih ograda, kroz plavo-zelene staklene proreze na njima...

Kad se sunce, pod kojim je maločas, u oštrom preplitanju zlata i svetlosti, sve izgledalo dva, tri ili sto puta veće i bolje, skrilo, odjednom je, bez onog dugog sutonskog pretapanja, sve postalo pusto i jad-no, kao da se zlato najpre razmenilo za srebro, pa sre-bro za bakar. Varošica je ličila na zbunjeno i pokunje-no psetance, kako su ulice, trgovi, toranj, puteljci uz brdo, izgledali neveseli i mali!

A Sivać, onamo, u svom oboru, dobi izgled jednog ne baš sasvim pravog magaraca; bio je nekako izmenjen, potkušen: ni onaj magarac, ni Bog dao...

MALO STRAHA

V

ZA NAMA GAZI mesec, velik, okrugao, čist. Po dremljivim livadama, između kupinjaka, naziru se mrke kože. Zaustavivši dah, neko uzmače ispred nas. Povrh plota ogroman badem, pun mlečnog cveta i mesečine, gura krošnju među bele oblake, naginjući se nad puteljak prostreljen martovskim zvezdama... Prodoran miris narandži... Sita vlažnost i muk... Dolina Veštica...

– Uh, Sivi... što je hladno!

A Sivac, nešto zbog mog nešto zbog svog straha, kaska li kaska; ulazi u potok, staje kopitom na mesec i razbija ga u paramparčad. Kao da se u njegov kas utki-va roj svetlih staklenih cvetova, koji bi da ga zadrže...

Kaska Sivac, uzbrdo, stisnutih sapi, kao da mu je neko za petama, i već utanja u mlaku, naoko nedostižnu pitominu blize varošice....

ŠKOLA ZA ĐAKE PRVAKE

VI

KAD BI NEŠTO i ti, Sivi, sa decom pošao u školu, učio bi abecedu i ispisivao kose tanke, uspravne debele. Postao bi uman bar koliko i voštani magarac – onaj što, ovenčan papirnatim cvećem, druguje sa Malom Sirenom, dok ona, rumena i putena, lebdi u zelenom prostranstvu – a svakako pametniji od apotekara ili popa iz Palosa, a, Sivi moj?

Međutim, iako ti je samo četiri godine, već si prilično porastao, i prilično si nezgrapan! U koju li bi se klupi smestio, na čemu li bi pisao, ko bi za te našao hartiju i pero; kako li bi tvoj glas u horu odjekivao dok se peva *Vjeruju?*

Ne. Šjora Domitila – ona, znaš, u ljubičastim, isusovačkim haljinama, sa žutom vrpcom oko pojasa, kakvu ima i prodavac riba Rejes – u najboljem slučaju bi te gonila da po dva sata klečiš u nekom kutku dvorišta ispunjenog platanima, ili bi ti udarala packe dugačkim i suvim prutem, ili bi dunju koju ti za užinu daju ona pojela. Ili bi ti stavljala zapaljene guke hartije pod rep, ili ti izvlačila uši sve dok ne postanu crvene i vrele kao ušesa kolarevog sina uoči kiše...

Ne, Sivi, to ne dolazi u obzir. Bolje ti je sa mnom. Ja ću ti držati predavanja o cveću i zvezdama. Neće se oni s tobom sprdati kao s kakvim tupavim detetom,

niti će ti stavljati kapu – gde tebe nadoše da budeš „magarac”! – na kojoj su plavom i žutom bojom iscrta-
ne ogromne oči, kao one s kljuna rečnog čamca, i gde
su, još, dodate uši, od tvojih dva puta veće.

LUDAK

VII

SAV U CRNOM, sa nazarećanskom bradom i šeširrom kratka oboda, mora da, jašući na Sivcu, izgledam čudno.

Kad se, na putu za vinograde, nađem u pokrajnjim uličicama, pobelelim od kreča i sunca, musavi, raščupani Cigančići, kojima crnpurasti, zategnuti trbusi proviruju iz zelenih, crvenih i žutih dronjaka, trče za nama vičući na sav glas:

– Ludak! Ludak! Ludak!

... A ispred nas su polja, već zelena. Kad iziđem pred prostrano i čisto nebo žestoko plave boje, moje oči – tako udaljene od onog što uši slušaju – blagorodno se otvore, i njihov se mir oplodi bezimnim spokojstvom, skladnom smirenošću koja je utkana u beskraj vidika....

Dok se onamo, iza visokih umova, još čuje kreštava dreka, sve prigušenija, iskidanija, zadahtana, nametljiva:

– Lu... dak! Lu... dak!

JUDA

VIII

AJDE DE, NE boj se! Šta ti je? Smiri se... Nije to ništa... Ubijaju Judu, blesane.

Judu ubijaju, da. Jednog su, eno, izložili na Monturiju, drugog u Ulici Enmedio, trećeg ovde, kod Gradskog bunara. Video sam ih sinoć; kao da ih je neka natprirodna sila u vazduhu održavala: kono-pac o kojem su visili, razapet između tavana i balko-na, u mraku se nije primećivao. Kakva stravična sme-ša starih šešira, ženskih rukava, kartonskih maski sa likom sudija, i svakojakih drangulija ispod ravnoduš-nih zvezda! Ne mičući se, psi su dugo lajali na sve to, i, prestrašeni, konji se nisu usuđivali da prođu ispod obešenika.

Sada, Sivi, zvona oglašavaju da je razderan pre-krivač na glavnom oltaru. Valjda u celoj varošici nema jedne puške koja nije opalila na Judu. Miris baruta dopire sve dovde. Opet jedan pucanj! I još jedan!

... U današnje vreme, Sivi moj, Juda se pojavljuje u obličju narodnog poslanika, ili učiteljice, ili lekara, poreznika, sreskog načelnika, babice; mnogi čovek je, jutros, na Veliku subotu, u svojoj mržnji podetinjio, pa puca iz kukavičke puške, i sav se predaje besmisle-nom, nerazumljivom prolećnom glumatanju.

RANE SMOKVE

IX

ZORA BEŠE MAGLOVITA i oštra, dušu dala za smokve, te već oko šest pođosmo u Riku da se osladimo.

Pod velikim stoletnim drvetima, čija su siva debla, obavijena svežom tamom, u naborima padala do njenih jakih bedara, još se vrzmala noć; a na širokim listovima – Adam i Eva su se takvima pokrivali – podrhtavala je koprena kruškolikih kapi rose, od čega je zelenilo listova bivalo još bleđe. Iznutra, kroz uprljani smaragd, nazirala se zora, od koje su bleđi velovi istoka sve jače rumeneli.

... Dadosmo se u mahniti trk: ko će pre do smokvi. Rosiljo je dotakao najbliži list kad i ja, gušeći se od smeha i uzbuđenja. Pipni tu! Uzeo mi je ruku, prineo je svom srcu: mlade grudi su se dizale i spuštale kao zarobljeni talasići. Adela je s mukom pristizala, onako mala i bucmasta, još iz daleka negodujući. Uza brah nekoliko zrelih smokava, pa ih poređah na glatku ravan starog panja, pred Sivca, da se ne dosađuje.

Prvu smokvu hitnula je Adela, ljuta na svoju nespretnost, sa smehom na usnama i suzama u očima. Tresnula me je posred lica. Rosiljo i ja smo odgovorili. Nagutali smo se smokava, na nos, na rukave, na oči, kroz okovratnike – više ih je tuda nego u celom životu kroz usta prošlo – prateći, u svežim vinogradima

praskozorja, sve to vikom koja je slabila kad god bi neka smokva u prazno odletela.

Jedna pogodi Sivog, i tu nastade vrhunac ludovanja. Pošto, jadnik, nije mogao da se brani ni da odgovara, pritekoh mu u pomoć; mekušavi i plavičasti pljusak osu se kroz pročišćeni vazduh i raspršta se poput mitraljeskih zrna.

Dugotrajan smeh, skrhan i klonuo, oglasi sa zemlje da se ženkica predala.

ZDRAVOMARIJA

X

POGLEDAJ, SIVI, OVO cveće koje odasvud pljušti: cvetovi plavi, cvetovi beli, i bezbojni... Kao da se celo nebo u cvetove rasulo. Gledaj: cveće mi zasipa rame-
na, lice, ruke... Kud ću s tolikim cvetovima?

Možda ti znaš – ja ne znam – odakle pristiže ovaj lomni cvetak, što svakog dana kao nežnost sama promine kroz predeo, pline kroza nj, kao blago rume-
nilo – cveća, još cveća! – prosev beličast i modar na kakvoj slici Fra Anđelika, koji je klečeći slikao slavu nebesa?

Pomislio bi: iz svih sedam dvornica Raja prosipa-
ju cveće na zemlju. Kao u topljikavoj, rujnoj susnežici, cvetovi lebde oko tornja, padaju po krovu, po drve-
ću. Pogledaj: što je grubo, zaobljuje se i umekšava pod cvetnim smetovima. Cveća, cveća, i još cveća...

Dok ječi Zdravomarija, Sivi, čoveku se čini da iz našeg života čili ona sirova snaga, te da ga neka dru-
ga unutarnja sila, dostojnija, krepkija i čistija nago-
ni da se, na milosnim valovima, uzdiže ka zvezdama, koje se razgorevaju među lelujavim cvetovima... Cve-
ća, još... Tvoje oči, Sivi – ti sam ih ne vidiš – tako krot-
ko ka nebu podignute, jesu dva lepa cveta.

VEČNO PREBIVALIŠTE

XI

SIVI, AKO UMREŠ pre mene, neće te na nosačkim kolicima odvući tamo, u bezdano blatište, niti će te baciti u jarugu kraj brdskog puta, kao što to čine s onim jadnim magarcima, konjima i psima koje nema ko da voli. Neće ti gavranovi okljevati krvave kosti; nećeš ličiti na kostur broda u purpurnom smiraju; niti će trgovački putnici, vozeći se poštanskom kočijom u šest uveče prema stanici San Huan, s gađenjem odvrćati glavu od tebe; i nećeš, sav naduven i ukočen u jaruzi među istrunulim školjkicama, plašiti hrabru i radoznalu decu koja se, za nedeljnih jesenjih popodneva, dok u boriku skupljaju mrke pinjole, naginju nad rub provalije, pridržavajući se za grane.

Ne beri brigu, Sivi. Sahraniću te u Borku, ispod velikog okruglog bora koji ti je toliko zapeo za oko. Tamo će te, vazda, okruživati radosni i tihi život. Unaokolo će se igrati dečaci, i devojčice će, na stolovima, šiti. Prvi ćeš čuti stihove koje mi samoća daruje. Slušaćeš devojke kako, među narandžama, pevajući peru rublje, a škripa dolapa učvršćivaće ti radost večnog mirovanja. I cele će godine češljuge, senice i strnadice u zimzelenim krošnjama širiti raspevani krov između tvog spokojnog sna i neprestano plavog migerskog neba.